

Izreden kongres ZKJ?

Voditelj hrvaških komunistov dr. V. Bakarič se je v nekem svojem intervjuju zavzel za to, da bi priredili v kratkem, morda v jeseni, izreden kongres Zveze komunistov Jugoslavije, na katerem naj bi odkrito obravnavali nove probleme, ki so nastali v tej organizaciji, ali pa se nereseni vlečejo iz prejšnjih časov. Treba bi bilo reorganizirati ZKJ v smislu večje notranje demokracije.

Za to se je odkrito zavzel v intervjuju v ljubljanskem »Delu« tudi neki vidni slovenski komunist; in podobnih glasov je slišati še več. Omenjeni slovenski komunist, ravnatelj visoke politične šole v Ljubljani, je opozoril na dejstvo, da je ostala organizacija ZKJ ves čas v bistvu nespremenjena in isto da velja tudi za vse druge komunistične partije, njihova organizacijska struktura se že dolgo dobo ni nič spremenila.

Politični sekretar CK ZK Makedonije, Krsta Crvenkovski, pa je izjavil v intervjuju z glavnim urednikom dnevnika »Nova Makedonija«: »Vsekakor je očitno, da so potrebne kvalitativne in ne samo praktične tehnično-organizacijske spremembe v Zvezi komunistov Jugoslavije. CK ZKJ je sestavil posebno komisijo in sugeriral možnost, da bi sklicali izreden kongres, in postavil se je na stališče, da je treba temeljiteje preštudirano, na osnovi globoke znanstvene analize oceniti sedanje pozicije, dejavnost in rezultate dela in boja Zveze komunistov ter na osnovi tega predlagati, kakšne naj bodo spremembe.

Bistveno pa gre za določeno obliko reformiranja ZKJ, za njen ustreznejši ustroj, ki naj ustreza razvitim socialističnim družbenim odnosom... Držeč se končnih postavk programa, pa ne more biti nič tako sveto, da se ne bi umaknilo novemu in naprednejšemu. Če bo razprava v organizacijah Zveze komunistov pokazala, da so potrebne spremembe v programu in statutu, se ni treba prav nič bati, da ne bomo tega tudi storili. Zdi se mi, da izražena mnenja po potrebi izrednega kongresa, na katerem bi razpravljali o teh problemih, vsebujejo idejo o določenih, morda pa tudi po večjih spremembah v samem statutu ZKJ.

Cervenkovski, ki je imel eno glavnih vlog pri odstranitvi Rankoviča, je tudi precej ostro nastopil proti tistim, ki zavlačujejo proces demokratizacije in reorganizacije, ki naj bi dopustil bolj odkrito kritiko v sami partiji. Rekel je med drugim: »Pravzaprav lahko govorimo o resničnem in ne samo dozdavnem nasprotju, vsaj v osnovnih postavkah med jasno izraženimi idejami in neustrezno, neučinkovito, nerevolucionarno prakso in akcijo določenih organizacij Zve-

(Nadaljevanje na 3. strani)

RASIZEM IN PROTIRASIZEM

Zadnje tedne je prišlo, kot znano, do hudih črnih nemirov v celi vrsti večjih mest v Združenih državah, zlasti v Chicagu, Clevelandu in New Yorku. Že prej je prišlo do prave eksplozije črnske nevolje na kalifornijski obali. Ob tej priložnosti smo mnogo brali o krivicah, ki se gode črnecem, o njihovi državljanski enakopravnosti itd. Mnogi so pri tem dobili vtis, da bi bilo črnsko vprašanje rešeno, če bi beli Američani demokratično priznali črnecem vse tiste pravice, ki jih sami uživajo, in če jih ne bi zaničevali zaradi njihove kože.

STALIŠČE SLOVENSКИH IZSELJENCEV

Pretekle dni pa smo imeli priložnost govoriti z različnimi izobraženimi in manj izobraženimi slovenskimi izseljenci iz Združenih držav, ki so bili na obisku v Evropi, in smo jih vprašali, kaj menijo o črnem vprašanju v Ameriki. Pri tem smo s presenečenjem ugotovili, da so slovenski izseljenci vsi od kraja neprijazno razpoloženi do črncev, a neizobraženi še bolj kot izobraženi; njihovo stališče bi celo lahko označili za rasistično, četudi seveda ne odobravajo zločinov, ki jih počenja fana-tični ameriški rasisti. In to ugotovitev je potrdila novica, ki smo jo prav tiste dni brali v listih, da so novi priseljenci Litvanci, Irci in drugi sami napadli spreved črnih demonstrantov v nekem velikem mestu. Človek pa bi pričakoval prav nasprotno, da bodo ravno novi priseljenci, ki so šele nedavno prišli iz Evrope in med katerimi je mnogo takih, ki so sami trpeli od hitlerjanskega ali drugačnega rasizma, prinesli nekaj bolj demokratične in strpne presoje in vzdušja v odnose med belci in črnici v Združenih državah. Kaj je vzrok, da se to ni zgodilo in da so se tudi ti tako hitro našli proti črnemu razpoloženju?

Neki izobraženi slovenski izseljenec nam je na naše vprašanje odgovoril s protivprašanjem: »Kaj bi vi storili, če bi stopila zdaj v to kavarno dva cigana in prisedla k naši mizi, ker bi drugje ne bilo prostora? Bi jima dovolili prisesti ali bi ju odklonili?«

Priznali smo, da bi jima morda dovolili prisesti, a neradi.

»Potem pa bi gotovo poklicali natakarja, plačali in odšli«, je rekel naš znanec iz Amerike.

PROTIRASIZEM NA PREIZKUŠNJI

Priznali smo, da bi bili skoro gotovo tako.

»Vidite, da ste tudi vi rasisti«, se je nasmešnil slovenski Američan. »Zdaj pa si predstavljajte, da ste si kupili neke stanovanje, za katero sta oba z ženo delala in hranila deset let. Komaj sta se naselila v njem, pa se vseli v sosednje stanovanje

deset- ali dvanajstčlanska ciganska družina, pri kateri je stalno na obisku nekaj še siromašnejših in še bolj razcapanih sorodnikov; in da ves dan kriče, imajo na vso moč odprto radio, otroci pišejo in rišejo po zidovih, ne da bi jim kdo branil, stopnišče se spremeni v smetišče in ropotarnico, ponoči ni miru, vsaj trije ali štirje v družini brenkajo na kitare ali vrtijo plošče jazza, vodne pipe na vrtu ali na hodnikih pa so vedno odprte. Kaj bi storili, če bi vam začeli popuščati živci?«

»Najbrž bi skušal prodati stanovanje in kupiti novo stanovanje kje drugje.«

»Toda če bi pri tem opazili, da ni nobene kupca za vaše stanovanje, ker tudi nihče drug noče prenašati takih ciganskih sosedov? In da ne boste mogli prodati stanovanja niti za četrtno tistega, kar ste dali zanj? Bi vam bilo to všeč, ali bi se jezili na tiste vaše ciganske sosede?«

Seveda smo morali priznati, da bi se jezili.

NOČEJO IZGUBITI PRIHRANKOV

»No, in to se dogaja pri nas v Ameriki. Slovenski izseljenci, ki si po dolgih letih pritrgovanja in garanja zaslužijo za lastno stanovanje ali hišico, so potem vedno v strahu, da se bo naselila zraven njih kaka taka deset- ali petnajstčlanska črnska družina, ki bo počenjala točno vse to in še marsikaj drugega, kar sem zdaj naštel, ne iz hudobije ali da bi vas nalašč dražila, ampak enostavno zato, ker jih je veliko in ker spada to k njihovemu rasnemu značaju: hrup, muziciranje, prezir do higiene itd. so elementi njihovega življenja.

S tem ni rečeno, da imate kaj ravno proti njihovi koži. Ne, toda koža je pač tista, ki na prvi pogled pokaže, kdo je črnc in kdo je belec, kakor lahko ugotovite po koži tudi razliko med navadnim Evropejcem in ciganom. Naši izseljenci so zato proti črnemu razpoloženi, ker se boje za svoje prihranke, za svoje premoženje in ker ne bi radi zapustili svojih hišic ali stanovanj v ljudeh, ki jih ne poznajo. Prav zato spadajo npr. Slovenci v Clevelandu med najbolj proti črnemu, ali če hočete: rasistično razpoložene plasti prebivalstva in držijo tisti mestni del, kjer stanujejo najbolj strnjeno, kolikor mogoče čisto pred črnici. Celotno v nemški predel Clevelanda so črnici že prodrli, ne pa še v slovenskega. In temu stališču naših izseljencev ni vzrok egoizem, ampak unpravičena obramba lastnih interesov, lastnih prihrankov.

RASNO VPRAŠANJE JE KOMPLICIRANO

Priznati smo morali, da je rasno vprašanje v Združenih državah — in tudi drugje — mnogo bolj komplicirano, kakor pa si to predstavlja povprečni evropski izobraže-

(Nadaljevanje na 3. strani)

RADIO TRST A

♦ **NEDELJA**, 28. avgusta, ob: 8.30 Kmetijska oddaja; 9.00 Prenos sv. maše iz župne cerkve v Rojano; 10.15 Poslušali boste... Od nedelje do nedelje na našem valu; 11.15 Oddaja za najmlajše: S pravljico okrog sveta: »Zmajeva princesa« (Dusan Pertot). Igrajo člani RO; 12.00 Nabožna glasba; 12.15 Vera in naš čas; 12.30 Za vsakogar nekaj; 13.30 Glasba po željah; 15.30 Ivan Pregelj: »Tolminci«; »Brata«, v priredbi Martina Jevnikarja. Igrajo člani RO; 16.00 Ljudski pesni; 17.00 Popoldanski ples; 18.00 Najlepše simfonije - Cesar Franck: Simfonia v d molu; 19.15 Nedeljski vestnik. Urednik: Ernest Zupančič; 19.30 Italijanske počitnice; 20.30 Skladbe Ubalda Vrabca; 22.00 Nedelja v športu; 22.10 Nova glasba - Gian Francesco Malipiero: Drugi koncert za violino in orkester.

♦ **PONEDELJEK**, 29. avgusta, ob: 12.15 Počitniška srečanja (Saša Martelanc); 13.30 Zbrane melodije; 18.00 Ne vse, toda o vsem - Radijska poljudna enciklopedija; 18.30 Baročne skladbe; 18.50 Glasba za pihala; Ivo Petrič: Sonata za rog in klavir; Sonatina za trobento in klavir; Izvajajo: hornist Jože Folout, trobentač Toni Grčar, pianista Aci Bertonec in Marjan Lipovšek; 19.15 Iz ženskih tednikov in revij; 19.30 Parada orkestrrov; 20.30 Giuseppe Verdi: »Nabucco«, opera v štirih dejanjih. Približno ob 21.45: Opera, avtor in njegova doba (Gojmir Demšar).

♦ **TOREK**, 30. avgusta, ob: 12.00 Iz slovenske folklorne; Lelja Rehar: »Sinka je zibala«; 13.30 Glasba po željah; 18.30 Ustvarjanci moderne glasbe; 19.15 Spoznavajmo naravo (Mara Kalan); 19.30 Slovenske ljudske pesmi; 20.30 Italijanski ansambli lahke glasbe; 21.00 Gore v slovenski literaturi: Evgen Lovšin: »Oltar in Rokav«; 21.25 Iz niza javnih koncertov Radia Trst v sezoni 1965-66; 22.00 Paberk iz diskoteke; 22.45 Črni cvet, jazzovska revija.

♦ **SREDA**, 31. avgusta, ob: 12.15 Turistični razgledi (Franc Orožen); 13.30 Glasba iz filmov in revij; 18.00 Ne vse, toda o vsem - Radijska poljudna enciklopedija; 18.30 Ravelova komorna dela; 19.15 Sodobne bolezni: Gianfranco Garavaglia: »O povzemanem krvnem pritisku in arteriosklerozi«; 21.00 Simfonični koncert. Približno ob 21.40: Knjižne novosti: Martin Jevnikar: »Veronika Deseniška v slovenski literaturi«, ocena Rado Ravbar; 22.40 Sentimentalne pesmi.

♦ **ČETRTEK**, 1. septembra, ob: 13.30 Glasba po željah; 18.30 Slavni solisti: violinist Arthur Grumiaux; Nicolò Paganini: Koncert št. 4 v d molu za violino in orkester; 19.00 Zlata skrinjica. Otroške pesmi in skladbe (Desa Kraševac); 19.40 Zbor »Giuseppe Schiff« iz Chiopris-Viscone; 21.00 »Oblaki se rojevajo na zemlji«. Radijska kriminalka (Giorgio Sestan). Igrajo člani RO; 22.05 Glasbena paleta; 23.00 Vokalna polifonija.

♦ **PETEK**, 2. septembra, ob: 12.15 Žena in dom (Jadvida Taljat); 13.30 Glasbeno potovanje; 17.20 Glasbeni kaleidoskop; 18.00 Ne vse, toda o vsem - Radijska poljudna enciklopedija; 18.30 Slovenski solisti: Violinist Rok Klopčič, pri klavirju Marjan Lipovšek - Jan Suk: Un poco triste; Karol Szymanowski: Berceuse d'Aitcho Enia; Vladimir Lovc: Tri pisma; 19.15 Umetnostne galerije v Italiji: Milko Bambič: »Galerija Pallavicini v Rimu«; 19.30 Sodobni motivi; 20.30 Gospodarstvo in delo. Urednik: Egidij Vršaj; 21.00 Koncert operne glasbe; 22.00 Sindikati v moderni državi; Pietro Rescigno: »Odklon korporativizma in povratek k sindikalnim svoboščinam«; 22.15 Harmonija zvokov in glasov.

♦ **SOBOTA**, 3. septembra, ob: 12.15 Zivalstvo Jadranskega morja; Tone Penko: »Življenje v laguni«; 13.30 Pesmi za poletje; 15.30 Zbor »Emil Adamčič« iz Ljubljane ki ga vodi Jože Hanc; 16.00 Volan, oddaja za avtomobiliste; 16.20 Milan Lipovec: »Bolest in krivda«, delo pripraveno na natečaju RAI Italijanske Radiotelevizije za izvirne slovenske novele 1965; 16.45 Kraji in dežele v simfonični literaturi; 17.20 Razkuštrane pesmi; 18.30 Panorama ameriške folklorne; 19.15 Počitniška srečanja (Saša Martelanc); 19.30 Nastopi zabavnih ansamblov na Radiu Trst; 20.30 Teden v Italiji; 21.00 »Sestanek v parku«, radijska igra (Peder Sjoegren, Nadja Konjedic). Igrajo člani RO; 21.35 Operetne melodije; 22.15 Pesem in ples.

Slovenija ozko grlo evropskega prometa

Slovensko ozemlje vse bolj prevzema svojo naravno funkcijo ogromnega evropskega križišča. Dolgo se je zdelo, da evropski promet nekako obkroža Slovenijo kot nekaki prometni otok. Zdaj pa jo je zajel v polno. K temu je pripomoglo dvoje: naglo vključevanje Jugoslavije v mednarodno in zlasti zahodno življenje in njena vloga v zahodnem turizmu, pa tudi usmerjenost njene trgovine na Zahod; po drugi strani pa mnoge in velike olajšave za tuje turiste, tako da je danes Jugoslavija v turističnem pogledu v resnici ena najbolj odprtih držav in najbolj liberalnih, kar zadeva preglede dokumentov in prtljage na mejah. Vse to priteguje reke tujih turistov, zlasti še iz sosednjih držav. In četudi je bilo v Sloveniji po vojni že veliko narejeno za modernizacijo prometa — do druge svetovne vojne ni imela Slovenija niti ene medmestne asfaltirane ceste — prihaja danes vendar do hudih prometnih zagat, zlasti ob praznikih, ko doživlja Slovenija prave »vdore« na desetisoče in desetisoče tujih avtomobilistov. Tako je postala pravo »ozko grlo« evropskega prometa. Potrebni bodo veliki napor in stroški, da se to »ozko grlo« primerno razširi.

V okviru republiškega družbenega plana bi morali prometne storitve v Sloveniji do leta 1970 povečati za 50 odstotkov v primeri z letom 1965. Izpolnitev celotnega programa zahteva investicije v znesku 1,8 milijarde novih dinarjev.

Pristaniški promet naj bi se povečal za 150 odstotkov, javni in cestni promet za 85 odstotkov, PTT promet za 60 odstotkov, pomorski promet za 45 odstotkov, železniški promet za 25 odstotkov in letalski promet za 15 odstotkov. Pretežni del sredstev

za investicije naj bi prispevale gospodarske organizacije in sicer 940 milijonov novih dinarjev, drugo pa bi bili predvsem bančni in inozemski krediti.

Mednarodna banka sodeluje s 40 odstotki sredstev za stabilne električne naprave jugoslovanske transverzale Jesenice-Dževdželijska, v katere okvir spada tudi elektrifikacija magistrale Jesenice-Dobova. Zaradi naraščanja blagovnih prevozov je treba sanirati in modernizirati železniško omrežje ter seveda čimprej dograditi koprsko železnico. Šele s to progo bo Slovenija zaes priključena na morje, in bo postal slovenski narod pomorski narod. Slovenski blagovni in trgovinski promet pa bo dobil nov izhod v svet s tem, da bo tudi poživljen. Prej ali slej bo dajal koprski pristan skupaj z železnico Sloveniji dvajset ali še več milijonov dolarjev deviz.

Zaradi zastarelosti pred 30 leti zgrajene ceste Trst-Pulj in zaradi naraščanja turističnega prometa so sklenili odpraviti tudi ozko grlo na odseku med Škofijami in Sečoveljami. »Investbiroju« v Kopru so zapali izdelavo načrta za novo štiripasno avtomobilsko cesto od Škofij do Sečovelj. Začetek jadranske magistrale naj bi bil tako pri bloku v Škofijah. O tamkajšnjem ozkem grlu so razpravljali tudi s predstavniki organov, ki študirajo prometno zagato na italijanski strani.

Sedanja cesta od Škofij do Sečovelj je za skoraj sto odstotkov bolj obremenjena, kot dopuščajo mednarodne norme. V 24 urah pelje včasih po njej do 40 tisoč motornih vozil, ki ne morejo izbrati druge poti, ker je to edina prometna žila obalnega pasu.

Hud potres v Turčiji

Zadnji, izredno hud potres, ki je nastal pred kratkim v vzhodni Anatoliji v Turčiji, je povzročil, kot so doslej uradno ugotovili, 2.404 smrtnih žrtve. Ranjencev pa je 1.376. Te številke, žal, še niso dokončne in bojijo se, da bo število smrtnih primerov mnogo večje.

Na desetisoče oseb je ostalo brez strehe. Vojaštvo hiti z odstranjevanjem ruševin, med katerimi je ujetih tudi več še živih oseb. V nekatere od potresa prizadete vasi pa pomoč še ni mogla priti, ker so ceste hudo poškodovane.

Ameriški predsednik Johnson je pozval državljane, naj čimveč prispevajo za pomoč prebivalstvu v vzhodni Anatoliji. Amerikanci so že postavili na turškem ozemlju posebno bolnico, ki je med drugim opremljena s helikopterji, rešilnimi avtomobili in tovornjaki za prevoz ranjencev.

Papež Pavel VI. je poslal 10 tisoč dolarjev za pomoč prebivalstvu in enako vsoto je dal na razpolago glavnemu tajniku Zdru-

ženih narodov U Tantu. Izdatno pomoč je poslala tudi Italija. Iz Velike Britanije so pa poslali večje število montažnih hiš.

Pred 27 leti je potres v tem predelu Turčije povzročil smrt 30 tisoč oseb.

»BERLINSKI ZID«

Pretekle dni se je svobodni svet spomnil, da stoji berlinski zid že pet let. A četudi je star šele pet let, je že na slabšem glasu kot kitajski zid, ki stoji že več kot 2000 let.

Toda za berlinske otroke, ki bodo šli letos prvič v šolo, je ta zid od zmeraj tam in zanje je nekaj normalnega. Nekaj normalnega pa postaja tudi za vso Nemčijo in vso Evropo in najbrž je le malo takih, ki bi se še zavedali sramote, da je Evropa tista, ki je v 20. stoletju čutila potrebo po novem »kitajskem zidu«.

MESEČNE PLAČE V SLOVENIJI

Po podatkih republiškega zavoda za statistiko so znašale povprečne mesečne plače v Sloveniji junija 81 tisoč 400 starih dinarjev.

V gospodarstvu je povprečje doseglo 79 tisoč 400 dinarjev in v negospodarskih sektorjih 93 tisoč 700 dinarjev.

TEDENSKI KOLEDARČEK

- 28. avgusta, nedelja: Avguštin
- 29. avgusta, ponedeljek: Janez, Sabina
- 30. avgusta, torek: Aleksander, Rozolija
- 31. avgusta, sredo: Rajmund, Rajko
- 1. septembra, četrtek: Egidij
- 2. septembra, petek: Štefan
- 3. septembra, sobota: Darij, Dora

Izdajatelj: »Novi list« d. z. o. z. • Glavni urednik: Engelbert Besednjak • Odgovorni urednik: Drago Legša • Tiska tiskarna »Graphis« — Trst, ulica Sv. Franciška 20 — telefon 29-477

RASIZEM IN PROTIRASIZEM

(Nadaljevanje s 1. strant)

nec, ki ostro obsoja bele Američane zaradi njihovega rasizma, še na misel pa mu ne pride, da bi ponudil ciganki svoj sedež v tramvaju, četudi je drugače vzgled vljudnosti; in še celo ne, da bi dal svojo hčerko za ženo ciganu, četudi ta ni črnc. Protirasizem je torej v teoriji nekaj čisto drugega kakor v praksi. Lahko je biti protirasist na daljavo, a rasist doma.

Tudi v Južni Afriki, ki velja za »klasično« deželo rasizma, je rasno vprašanje mnogo bolj zapleteno, kakor si predstavlja ogromna večina Evropejcev ali Američanov. Tam namreč ne gre samo za pravice belcev in črncev, ampak za obstoj burskega naroda. Ta majhni narod, ki šteje malo več kot poldrug milijon ljudi, se je moral ves čas od naselitve v Južni Afriki trdo boriti za svoj obstoj: z naravo, z imperialističnimi Angleži, ki so si ga podvrgli v tako imenovani »burski vojni« v začetku našega stoletja, in s črnici. Buri žive razširjeni, največ kot veliki kmetje, po vsej Južni Afriki, in če bi dovolili »enakopravnost« črncem, bi avtomatično postali manjšina v lastni državi in črnici bi z njimi gotovo ne postopali z rokavicami, kakor zdaj oni ne postopajo prav elegantno s črnici. Le da bi prevlada črncev pomenila tudi gospodarsko uničenje Burov in konec njihove organizirane narodne skupnosti. Zato ne gre samo za boj dveh ras, ampak za obstanek burskega naroda.

Ta plat rasnega vprašanja v Južni Afriki se navadno prezre. In zanimivo je, da obsojajo Bure zaradi njihovega rasizma najbolj ravno Angleži, ki so imeli več desetletij Južno Afriko v rokah in vendar niso rešili tamkajšnjega črnkega vprašanja nič bolje kot sedaj Buri.

TEŽKO JE DAJATI NASVETE

Nasvete v tako kompliciranih vprašanjih, kot so rasna vprašanja in zlasti odnosi med belci in črnici, je težko dajati. Lažje se je zgražati in obsojati, toda to ne vodi nikamor. Predvsem je treba te probleme natančno, od blizu poznati in upoštevati, da rešitev ne bo prišla z asimilacijo, tako da bi problem sam po sebi izginil, kakor izgine toliko drugih »rasnih« problemov, kjer so rase enake ali manj različne kože. Tre-

ba bo mnogo študij tega vprašanja in to ne samo s strani belcev, ampak tudi s strani črncev.

Bistveni pogoj za to, da bo storjen v reševanju črnkega vprašanja v Združenih državah in tudi drugje korak naprej, je ta, da odgovorne in druge oblasti vse store za kulturni in socialni napredek črncev, da bodo postali po svoji kulturni in socialni ravni enakovredni belcem. Potem bo odpadel eden izmed glavnih, če ne sploh glavni vzrok zapostavljanja črncev in odpora proti njim. Črnici si v tem pogledu še ne morejo popolnoma sami pomagati, zato bi bila država dolžna, da jim pomaga in jih čimprej dvigne na dostojno raven.

Toda tudi črnici sami so dolžni sodelovati v tem procesu kulturnega in socialnega dviga. Z nasiljem samo slabšajo svoj položaj in vzbujajo v beli javnosti še nova nasprotstva. To so nekateri črnici voditelji, npr. Martin Luther King, dobro razumeli in zato pozivajo svoje sonarodnjake k miru.

»RASNI PROBLEMI« V EVROPI

Tragika pa je v tem, da imajo črnici premalo dobrih in požrtvovalnih voditeljev, kajti mnogi črnici, ki si pridobijo boljšo pozicijo, se sami oddaljijo od svojih rojakov in nočejo imeti več mnogo opravka z njimi, morda v instinktivnem strahu, da ne

bi ponovno zdrknili še sami na njihovo socialno raven in ostali ujetniki črnkih getov.

Evropejci pa bi se morali zavedati, da bi morali, preden izrečejo ostre sodbe o ameriških razmerah, rešiti svoje lastne »rasne probleme«. Tudi na tržaških ulicah je videti slabo oblečene in slabo hranjene ciganske družine; otroke, ki hodijo po mestnem tlaku tudi v mrzlih mesecih bosi in brez toplih oblačil, umazani in večkrat bolni, polni izpuščajev; mlade ciganke, za katere je prostitucija edini dosegljivi »poklic«; moške, ki jim je najlažja pot v kriminal. Kdo skrbi zanje, kdo vodi račun o teh ljudeh? Kje so šole in socialno ter zdravstveno skrbstvo za vse? Kdo je odgovoren za njihovo vključevanje v moderno družbo? Saj ta vendar ne more pustiti, da bodo večno prepuščeni samim sebi in cesti?

To pa seveda ni edini evropski »rasni« problem. Med evropske »rasne« probleme bi lahko prišteli tudi zapostavljanje in izkoriščanje enega naroda po drugem, kratenje narodnostnih pravic in načrtne poskuse za čimprejšnjo asimilacijo celih narodov, še bolj pa narodnih manjšin. In na evropskem Vzhodu v tem pogledu ni nič bolje kakor na evropskem Zahodu.

Dokler Evropa ne bo rešila teh svojih lastnih »rasnih« problemov, je bolje, da molči z očitki na račun belih Američanov in Burov.

Saragatov obisk v Furlaniji

Republiški predsednik Saragat bo obiskal v dneh od 19. do 21. oktobra furlansko deželo v počastitev njene priključitve k Italiji leta 1866. Na obisk ga je povabil deželni predsednik že v mesecu marcu.

Predsednik Saragat bo obiskal razen Vidma še druge kraje v deželi, morda tudi Čedad in druge vzhodne beneško-slovenske občine ob meji.

Prebivalci teh krajev sprejemajo z zadovoljstvom visoki obisk, z željo, da bi se predsednik države spoznal s položajem in potrebami krajev, ki se prištevajo med gospodarsko nerazvite v republiki.

Kar se pa tiče slovenskega prebivalstva, je treba pripomniti, da bi moralo samo ali preko svojih predstavnikov prikazati viso-

kemu gostu svoje želje in še neuresničene pravice zlasti v kulturnem, šolskem in jezikovnem oziru.

—0—

NOVI VLADNI KOMISAR

V četrtek, 25. t. m., je prispel v Trst novi vladni komisar za deželo Furlanijo-Julijsko krajino dr. Lino Cappellini. Dosedanji vladni komisar dr. Mazza je nanreč prevzel novo službeno mesto v Milanu, kjer bo prefekt tamkajšnje pokrajine.

Dr. Cappellini ima 59 let in je rojen v Bologni. V zadnjih letih je bil prefekt v Bergamu. V Trstu bo opravljal dolžnosti vladnega komisarja dežele Furlanije-Julijske krajine in tržaškega prefekta.

Visokemu predstavniku vlade želimo mnogo uspehov pri njegovem odgovornem delu in pričakujemo, da bo pokazal razumevanje tudi za vprašanja slovenske narodne manjšine.

Izreden kongres ZKJ?

(Nadaljevanje s 1. strant)

ze komunistov... Čeprav so kournisti v Državni varnosti z odobravanjem sprejeli sklepe IV. seje CK ZKJ in izrazili pripravljenost, da se zavzamejo za reorganizacijo v posameznih organih, vendar niso do kraja odkrito kritizirali in razgalili lastnih deformacij, nepravilnosti in zlorab.

Vse to dokazuje, da je v ZKJ v teku živahna razprava o nujnosti reorganizacije in izrednega kongresa ZKJ. Po tem, ali bo res sklican ali ne, se bo dalo sklepati, če so zmagali zagovorniki reorganizacije ali njeni nasprotniki. Reorganizacija ZKJ pa seveda ne bi bila sama sebi namen, ampak bi nujno pomenila tudi začetek novih reform in nove politične prakse.

Atentat na Dunaju

V soboto je bombni atentat na sedež letalske družbe Alitalia na Dunaju povzročil okrog 260 milijonov lir škode. Neznanci so položili nekaj minut pred peto uro zjutraj petnajst kilogramov težak poklenski stroj k izložbenemu oknu letalske družbe, ki ima svoj sedež v sredini mesta blizu Opere.

Večina avstrijskega časopisja je atentat ostro obsodila kot zločinsko dejanje, ki kali odnose med sosednima republikama in ki nikakor ne more doprinesiti kaj dobrega k rešitvi južno-tirolskega vprašanja. Podobno se je izrazil tudi dunajski župan Bruno Marek.

Kljub obsodbam pa nadaljujejo nemško-avstrijski nacionalisti s svojim podtalnim delom. Od nepoznanih strani prihajajo vznemirljiva telefonska sporočila o namernih atentatih na minoritsko cerkev, kjer

se obhaja služba božja za italijanske priseljence; na nekatere italijanske restavracije in celo na kanclerjevo pisarno.

Ne le na Dunaju, marveč tudi v drugih mestih opozarjajo brezimna telefonska sporočila na nameravane atentate. V Innsbrucku je prejel neodvisni Tiroler Tageszeitung obvestilo, da bo počila bomba v ponedeljek ob štirih popoldne v uradniških prostorih.

Policija je preiskala urade, a ni našla ničesar. Podobna telefonska sporočila je prejela tudi policija v Salzburgu. Tu so zgrabili nekega delavca, ki je z apnom pisal na stebre gesla »Tirolska k Avstriji«. Mož je izjavil, da ga ni nihče nahujskal k temu delu.

Vendar policija sodi, da se vedno bolj širi mreža podtalne organizacije, ki dobiva baje podporo od novonacističnih krogov.

J Tržaškega

Konec dolgotrajne stavke kamnarjev

V sredo, 24. t. m., se je zaključila stavka kamnarjev, ki je trajala dolgih 44 dni. V torek nekaj pred polnočjo so namreč predstavniki delavcev in delodajalcev sprejeli arbitražno razsodbo, ki jo je izrekel dr. Duilio Callegari, višji uradnik deželnega odbornišтва za delo. Po tej razsodbi bodo podjetniki izplačali vsakemu delavcu po 23.500 lir v treh obrokih, in sicer 31. avgusta, konec septembra in konec oktobra. Podjetniki bodo nadalje dali do največ 24 tisoč lir posojila tistim delavcem, ki bi za takšno posojilo zaprosili. Vračali pa bodo po 2 tisoč lir na mesec. Sindikati so se obvezali, da ne bodo v pokrajinskem merilu proglašali stavk za obnovitev delovne pogodbe.

V četrtek, 25. t. m., bi se morala začeti v Rimu pogajanja za obnovitev delovne pogodbe v kamnarski in klesarski stroki. Pogodba je potekla že 30. junija 1964 in še ni bila obnovljena. To je bil namreč glavni vzrok, da so sindikati na Tržaškem 11.

PRAPROT

O NASIH POTEH

Ze več let si vaščani iz Praprota prizadevamo, da bi občinska uprava dokončno uredila poti po naši vasi. Priznamo sicer, da je bilo v prejšnjih letih pri nas popravljenih in asfaltiranih več cest, vendar dela niso bila popolnoma zaključena, tako da bi bili v tem oziru brez skrbi. Zato pričakujemo, da bo občinska uprava čimprej poskrbela za ureditev in asfaltiranje tudi tistih poti po naši vasi, ki so zlasti v teh dneh, ko smo imeli toliko nalivov, komaj prehodne.

Vaščan

Na nabrežinskem županstvu smo zvedeli, da je bila v okviru gospodarskega načrta za leto 1966 določena za cestna popravila v Praproto vsota 2 milijonov 100 tisoč lir. Tehnični urad v Trstu (Genio Civile) bi moral do 30. junija izdelati načrte, česar pa doslej še ni naredil. Dela morajo vsekakor biti oddana na dražbi do 31. decembra 1966. Pričakujemo torej, da bodo zahtele vaščanov iz Praprota izpolnjene v nekaj mesecih.

Uredništvo

STUDIJSKI DNEVI SLOVENSKEGA IZOBRAŽENCEV

Društvo slovenskih izobražencev priredi od 2. do 5. septembra »študijske dneve« v Dragi (Bazovica) pri Trstu. Njihov namen je, kot poudarja vabilo ki nam ga je društvo poslalo v objavo, »pregledati slovenski položaj danes, premeriti svoje naloge in poslanstvo, graditi tesnejše vezi med starejšo in mlajšo generacijo in med rojaki, ki živijo v različnih pokrajinah, poglobiti svoje poglede, se zblížiti, drug drugega razumeti in se povezati v prijateljsko narodno družino«. Vabljeni so letošnji maturantje, visokošolci, uradniki, učitelji, profesorji, svobodni poklici, dekleta in fantje, možje in gospe.

Na sporedu so zanimiva in važna predavanja ter razgovori, ki se bodo začeli v soboto, 3. sept. ob 9. uri.

Kdor se namerava udeležiti »študijskih dni«, naj se prijavi na naslov: Društvo slov. izobražencev, Trst, ul. Donizetti 3/I.

Pristojbine: Stroški za večer 2500 lir, samo v soboto in nedeljo: 2000 lir, prenočišče na večer 300 lir in prispevek za tečaj 1000 lir. (Študentje imajo znižane pristojbine).

julija proglasili stavko in od tukajšnjih industrijcev zahtevali, naj pristanejo na novo začasno delovno pogodbo, v pričakovanju, da se sklene pogodba v vsedržavnem merilu. Združenje industrijcev pa se je tej zahtevi izmikalo in trmasto odklanjalo predloge sindikatov. Ko je v začetku avgusta prispela iz Rima vest, da se bodo začela pogajanja za novo delovno pogodbo, so tržaški sindikati odstopili od zahteve, da bi se pogajali o vsebini začasne pogodbe, ker je to predmet pogajanj v Rimu, temveč le predlagali, naj tukajšnji industrijci izplačajo vsakemu delavcu po 25 tisoč lir (stavka je že trajala 3 tedne) in do 50 tisoč lir posojila po ugodnih pogojih.

Kot smo omenili, se je spor rešil šele pred nekaj dnevi, in sicer po kar 44 dneh stavke.

Kljub izredno napetemu ozračju ni prišlo med dolgotrajno stavko do nobenega incidenta, kar dokazuje zrelost delavcev, zaposlenih v tej stroki. Nabiralne akcije za stavkajoče delavce so se udeležili mnogi zasebniki in tudi organizacije, med katerimi Slov. skupnost iz Nabrežine, ki je prispevala 20 tisoč lir. Občinska podporná ustanova pa je razdelila 66 zavojev živil za skupno vrednost 330 tisoč lir.

Za poravnavo spora se je ves čas živo zanimal evinsko-nabrežinska občinska uprava in druge oblasti, tako da se je z združenimi močmi vendar posrečilo vzpostaviti redno stanje.

Kamnarji sedaj pričakujejo, da se bodo pogajanja v Rimu čimprej uspešno zaključila in da se bo z novo delovno pogodbo njihov položaj temeljito zboljšal.

SADOVI DEŽELNE AVTONOMIJE

V Furlaniji-Juljski Benečiji so doslej uveljavili 60 deželnih zakonov in sedem jih bodo v kratkem. Številni zakoni so gospodarskega in socialnega značaja.

V dvetletju 1965-1966 so podpore dežele omogočile investicije nad 3 milijarde lir v gospodarsko podstavbo na industrijskih področjih Aussa-Corno, Tržič, Zavrje in srednji Tilment. Deset milijard so investirali v kmetijstvo, skoraj sedem milijard v turizem, 800 milijonov v obrtništvo ter nad 3 milijarde v obnovo proizvodne učinkovitosti podjetij, ki so bila oškodovana med neurji. Jeseni bodo uradno ustanovili deželno finančno družbo, ki bo dala novega zagona investicijam.

V javna dela so vložili 15 milijard lir, v ljudska stanovanja šest milijard, v bolnišnice sedem milijard in v šolske zgradbe štiri milijarde in pol. Poldrugo milijardo so nakazali za avtomobilsko cesto Trst-Benetke in za razne turistične ceste, tri milijarde za rekreativne in športne naprave, milijardo 200 milijonov za dela proti naravnim nesrečam ter deset milijard za socialne namene.

Deželna vlada misli pred koncem leta objaviti prvi osnutek gospodarskega programiranja.

E. V.

»J. GALLUS« V AREZZU

Od 25. do 28. avgusta bo v Arezzu 14. mednarodno tekmovanje pevskih zborov. Nastopilo bo 41 skupin, od teh 20 iz inozemstva. Iz Jugoslavije bosta tekmovala zbor »Tomšič« iz Ljubljane in sarajevski »Princip Selja«. Iz Trsta pa bo pel naš zbor »J. Gallus« pod vodstvom Ubalda Vrabca.

Razsodišče sestavljajo znani evropski skladatelji, med katerimi je tudi skladatelj Slavko Zlatič iz Zagreba.

GLASBENA MATICA V TRSTU

Vpisovanje v šolo Glasbene Matice bo od 1. do 10. sept. vsak dan od 10. do 12. ure v pisarni Glasbene Matice v ul. Ruggero Man-na 29.

Pouk se bo začel v ponedeljek 12. sept. za vse oddelke šole. Ravnateljstvo

JESENSKI IZPITI

Ravnateljstvo državnega znanstvenega liceja s slovenskim učnim jezikom v Trstu javlja, da se bodo začeli vsi popravni izpiti — sprejemni za klasični licej — vstopni in razredni — v jesenskem izpitnem roku šolskega leta 1965/66 dne

1. septembra 1966 ob 8.30

s pismenim izpitom iz slovenščine.

Isto ravnateljstvo javlja, da se bodo pričeli zrelostni izpiti v jesenskem izpitnem roku šolskega leta 1965/66 dne

17. septembra 1966 ob 8.30

s pismenim izpitom iz italijanščine.

Beneška Slovenija

Dreka

KOPITASTI UBEZNIK

Prejšnji teden so se prebivalci mirne Dreke prav pošteno preplašili. Ob bregu Kozice je pridiral čez mejo razposajen konjiček. Divjal je skozi Zgornjo Kozico, da so se ljudje v strahu umikali v hiše. V Spodnji vasi se je pa le opogumil nek vaščan, ki je razdivjano žival ustavil. Šele tedaj so ugotovili, da nosi konjiček žig jugoslovanske vojske.

Ko se je žival ukrotila, so jo odgnali proti meji. Obmejni jugoslovanski stražniki so sprejeli konjička z veselimi kljci »Slobodan, Slobodan,« po njegovem imenu. Tudi konj je začel veselo hrzati, ko se je začutil na domačem ozemlju.

Čedad

PLOHE IN MERJASCI

V Čedadu in okolici je še do včeraj neprestano lilo, grmelo in treskalo. Temperatura se je nenadno znižala. V višjih krajih je padla celo na šest stopinj. Nadiža in nje pritoki so narastli že do roba strug. Na ceste so se vsuli zemeljski plazovi, ki so zaprli promet pri Sovodnjah. Strele so poškodovale telefonske vzveze z Grmekom in Dreko.

Poleg neurja povzročajo škodo še divji merjasci. V krdelih so se priklatali preko Torlana že v bližino Čedada. Razrili so tudi dosti njiv in uničili pridelke okrog Fojde. Posestniki želijo, da bi lovci nastopili tudi proti tej škodljivi zverjadi.

KOLIKO NAS JE?

Prebivalstvo goriške občine se le neznatno množi, kot kažejo zadnji statistični podatki. Ob koncu meseca julija so našli v naši občini 43.516 stalno naseljenih ljudi. V tem številu so všteti tudi finančni stražniki in orožniki. Vendar pa prevladuje ženski spol s tritisoč enotami.

Kako počasi se viša število občanov, po kaže tudi skromni prirastek, ki znaša v zadnjih petih letih le 1329 enot. Vzrok pa ni premajhno število rojstev, marveč preveliko število odseljenih. Povečini se izseljujejo v notranjost države mladi ljudje, ki so končali študije in ne morejo najti doma zaposlitve. Toliko obetani industrijski razvoj bo morda k temu nekoliko opomogel.

ZA UCITELJE

Goriški šolski skrbnik javlja, da so objavljene na razglasni deski skrbništva ministrska določila o stalni pokrajinski lestvici za učitelje, ki niso v staležu (non di ruolo), kot jo predvideva zakon z dne 25. julija 1966, št. 574.

Za vpis v stalno lestvico je potrebno vložiti prošnjo do roka, ki v goriški pokrajini poteče 19. septembra 1966.

Določbe so na vpogled tudi pri didaktičnih ravnateljstvih.

TOMINCEVA RAZSTAVA

V nedeljo ob peti uri popoldne bo uradno odprta razstava goriškega slikarja Jožefa Tomince, ob 100-letnici njegove smrti. Mojstrove dela bodo razstavljena v muzejskih prostorih Attemsove palače na Kornu.

Razstava bo pod pokroviteljstvom republiškega predsednika Saragata. Pripravil jo je poseben odbor pod vodstvom grofa Vilija Coroninija na pobudo goriške občine. Na ogled bo preko sto mojstrovih slik in risb, katere so posodili zasebni lastniki, največ pa umetnostne galerije v Trstu in v Ljubljani. Ob razstavi bo izšel tudi poseben katalog z uvodnikom župana Martina, s kritičnim esejem profesorja Marassija, z življenjepisem, bibliografijo in s posnetki Tomincevih del. Razstava bo odprta dva meseca.

PTIČJI SEJEM

V nedeljo, 4. septembra, se bo slišal v parku za občinsko palačo prijeten ptičji živžav. Prirejena bo namreč razstava domačih in tujih ptičev, ki je v Gorici znana že več kot sto let.

»Jernejev ptičji sejem« je že stare Goričane vabil na »Stari plac« pod oboke nekdanjega frančiškanskega samostana. Meščani so kaj radi kupovali kanarčke in druge krilate pevce, katere so lovili spretni ptičarji po Oslavju in Panovcu.

Po novem pa prireja ptičjo razstavo, sejem in prodajo občinska uprava v zvezi z ustanovo »Pro loco« v občinskem parku. Lani je uspela dobro. Letos upajo, da bo še lepša. Najboljši ptičji pevci, oziroma njih lastniki ali kupci, bodo prejeli nagrade. Popoldne in zvečer bodo v parku tudi folklorni plesi, nastopi pevskih zborov in godba. Tako se bo goriška ptičja tradicija nadaljevala še v leta naprej.

Sovodnje**TOMBOLA — JAVNA DELA**

Športno prosvetno društvo v Sovodnjah bo priredilo v nedeljo 28. t. m. ob 19.30

veliko tombolo na prostem. Dobitki so sledeči: prva tombola 60.000 lir, činkvina 30.000 in druga tombola 10.000 lir. Po tomboli je na sporedu prosta zabava in godba domačega orkestra. Če bo slabo vreme, se bo prireditev prenesla na naslednjo nedeljo.

Občinska uprava bo začela v najkrajšem času popravljati in asfaltirati cesto s trga v Gabrijah do gostilne »pri Tomažu«. Za ta dela je dobila podporo od deželne uprave v znesku poldruga milijona lir. Občina ima tudi v načrtu novo razsvetljavo po vseh cestah v središču in tudi po zaselkih. Napeljava bo ustrezala vsem modernim načelom.

Na novi cesti skozi Sovodnje proti Zagraju se tudi že živahno dela. Cesta bo tudi skozi občinsko središče široka skoraj sedem metrov in bo imela ob strani tudi pločnike. Odstranili bodo nekaj lip pri cerkvi in stopnička na cesto. Pod Uršičevo trgovino bo zavila k Vipavi, kjer bo stal novi most in bo prišla pod postajo k stari cesti.

To je vse lepo in v redu. Ni pa tako z našim šolskim poslopjem. Notranja oprema je nova in sodobna, stavba pa skoraj razpada. V stari hiši diši po trohobi in tudi ne ustreza pedagoškim ter higienskim potrebam. Starši se upravičeno vprašujejo, kdaj se bo kaka oblast zganila in poskrbela tudi za sovođenjsko šolo.

Standrež**ŠE O ZELEN**

Menda ne bo odveč, če spregovorimo še nekaj besed o tako zdravilni in okusni rastlini, kot je zelena ali po domače šelin. Po naših vrtovih v goriški okolici, posebno v zelenjadarskem Standrežu, to rastlino zelo radi že od nekdaj gojijo in jo spravljajo v dober kup.

Zadnje čase je pa začel napadati tudi to rastlino, poleg peronospor, še posebne vrste črviček. Najraje vrta v nežne liste, potem pa tudi druge dele stebela. Po napadu teh škodljivcev se začnejo lističi sušiti in pridelek zgine. Obdelovalci kupujejo različna škropiva, a malokatero pomaga proti temu črvičku.

Z lanskim poskusom se je dognalo, da se najbolj obnese škropivo »Ragor L«. Pametno je, da se temu strupu doda še škropivo proti peronospori na zeleni. Zelenjave pa ne smemo uporabljati vsaj dvajset dni po škropljenju, čeprav ni »Ragor« eden najbolj nevarnih strupov,

ZAHVALA

Ob bridki izgubi, ki nas je prizadela s smrtjo našega nepozabnega

RIHARDA NANUTA

se pristrčno zahvaljujemo vsem, ki so v težki uri z nami sočustvovali. Posebno zahvalo izražamo nosilcem krste, darovalcem venčev in cvetja ter vsem, ki so dragega pokojnika spremljali na zadnji poti.

Standrež, 20. avgusta 1966.

DRUŽINA NANUT

Iz Goriške

Podgora**»VOLILNI« MOSTIČEK IN CESTE**

Upamo, da boste še to pot dovolili, če spregovorimo o naši že preslavni brvi čez Sočo. Občinski možje ne prestando obetajo, da se bodo pobrigali za ta mostiček, ki je za Podgorce najprikladnejša zveza z mestom. Najbolj glasne so obljube pred kakimi volitvami, zato mu tudi pravimo »volilni« mostiček. Ostal pa je do danes še vedno nepopravljen. Od časa do časa pripeljejo kak voz peska ali drugega stavbnega materiala, a menda samo zato, da se v dežju razmoči.

Kmalu bo začel šolski pouk in naši dijaki se bodo morali voziti po ovinku mimo Grojne v Gorico. Kar čudno je, da se ta most ne more in ne more zatrdno popraviti.

Podobno je tudi z nekaterimi cestami v spodnjem koncu Podgore. Občinski možje prihajajo, si jih ogledujejo, obljublajo, a vse ostane pri praznih besedah.

Podobno je tudi s potočki ali napol praznimi strugami, ki tečejo s Kalvarije proti cesti. Strugice so zapolnjene z vso mogočo umazanijo in so pravo leglo komarjev in podgan. Z majhnimi stroški in z nekoliko dobre volje bi se lahko tudi ta nečednost odpravila.

Rupa - Peč**LETINA — POLJSKI ŠKODLJIVCI**

Vse kaže, da letošnja letina le ne bo tako slaba, kot se je na splošno mislilo. To se je izkazalo posebno pri krompirju, katerega je še precej, a je bolj droben zaradi zgodnje poletne suše. Manj ga ima seveda tisti gospodar, kateri ga ni redno škropil proti koloradskemu hrošču in krompirjevi peronospori.

Koruza tudi dobro obeta. Košnje pa ne bo toliko, da bi zadostovala; sredi junija jo je namreč suša dokaj pritisnila. Marsikdo si bo pomagal s posevki sladkornega trsa ali drugih krmil. Grozdje kaže dobro po tistih naših brajda, ki niso zapuščene. Vendar, če ni toče, pride pa kaka druga nadlega, da ni nikoli prav.

Potrebno bi bilo, da bi se nekoliko pobrigali za obrambo proti tem škodljivcem. Nastopiti bi morali predvsem lovci, ki včasih raje streljajo nedolžne škrjančke. Ti pač ne škodujejo nikomur in nas celo razveseljujejo z lepim petjem. Zdaj naj pokažejo lovci svojo umetnost in naj preženejo škorce in vrane ter podobne škodljivce. Ptičke-pevke naj pa puste svobodno letati.

SOLSKA OBVESTILA

Ravnateljstvo gimnazije - liceja in učiteljska s slovenskim učnim jezikom v Gorici javlja, da se bodo začeli popravni izpiti v četrtek, 1. septembra, ob 8.30 po vrstnem redu, ki je objavljen na razglasni deski.

Isto velja tudi za nižjo srednjo šolo s slovenskim učnim jezikom v Gorici.

Popravni izpiti za peti razred osnovne šole v Gorici se bodo začeli tudi isti dan.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

O Pahorjevih „Glosah *65“

V prvi svojih »Glos 65«, objavljenih v 2-3. številki revije »Zaliv«, se je Boris Pahor dotaknil salzburškega kongresa l. 1963 o zgodovini slovanskih narodov v zvezi s poslanstvom svetih bratov Cirila in Metoda med njimi. Pahor nekoliko ironizira ta kongres, na katerem pa se je zbralo na stotine zgodovinarjev in slavistov z vsega sveta in je bilo prebranih na desetine predavanj, ki so v marsikaterem pogledu čisto na novo osvetlila nekatera obdobja v zgodovini slovanskih narodov.

Zanimivo pa je, da Pahor kar bolesto išče tudi v tem samo negativne strani. Že to, da je bil ta kongres v Salzburgu, mu ni prav. »Zakaj čeprav je bil videti simpozij kakor nekakšno povračilo za storjene krivice, so takšne slovesnosti predvsem v čast organizatorjem in kraju samemu; saj drugače bi si jih nihče ne zamišljal ne spočenal,« je zapisal. V tem, da so hoteli organizatorji po več kot tisoč letih napraviti popravo nekdanjih krivic nad Cirilom in Metodom, vidi torej nekaj negativnega, kakor da so bile tiste krivice takšne, da jih tudi po tisoč letih ni mogoče odpustiti. Citira nekaj značilnih stavkov iz Grivčeve knjige o svetih Cirilu in Metodu in pripominja: »Vse to so zelo znane stvari, a v tem Concilskem letu 1965 vendar zbudijo v človeku nekaj zanimivih asociacij. Recimo to, da je potrebovala katoliška Cerkev (ki jo piše Pahor kar z malo začelnico) več kot tisočletje, da je povzela od solunskih bratov modro zamisel o narodnem jeziku in bogoslužju.«

Tako trditev je mogel zapisati samo tipičen intelektualce-idealist, ki so mu važne samo ideje, nikakor pa ne računa s svetom, v katerem delujejo in katerega naj bi preobrzile in oblikovale. Od Cerkve zahteva, da bi bila morala biti v 9. stoletju prav tako modra in izkušena v ravnanju z narodi in jeziki, kakor je danes. Pri tem pa ne pomisli, da sestavljajo in so vedno sestavljali Cerkev samo ljudje in da je bila Cerkev pač takšna, kakršni so bili tisti, ki so jo sestavljali. Cerkev sta bila Ciril in Metod prav tako kakor irski menihi-misijonarji, ki so peš romali po Evropi in učili Kristusov nauk ter živeli vzgledno in revno in kakor nemški škofje in rimski papeži. To je bila prava duhovna podoba Cerkve tudi v tistih dneh, medtem ko vidi Pahor samo njeno hierarhijo. Za njega pa je vsak hierarh toliko bolj Cerkev, čim višje je na hierarhični lestevici. Ne pomisli, da so bili pod vplivom splošne miselnosti in kulturne ravni svoje dobe, kateri je manjkalo še nekaj bistvenih izkušenj in idej, ki so značilne za naš čas: ideja demokracije, samoodločbe narodov, jezikovne enakopravnosti itd.

Pahor meni, da bi bili morali cerkveni hierarhi že takrat tako ravnati, kakor da bi bili prišli iz naše dobe, ne pa kot ljudje surovega in primitivnega srednjega veka. In ker niso tako ravnali, je hudo jezen nanje. Ne pomisli, da se razvija tudi Cerkev, kakor se razvija človeštvo, in da se bogati v teku časa z vedno novimi izkušnjami in modrostmi, kakor se bogati človeštvo. Če je imela Cerkev škofa Annona ali Hermanika, bi moral vedeti Pahor, ki večkrat poudari svoje socialistično prepričanje, da je imel tudi socializem svoje Staline, Rakosije in Rankoviče, pa tudi junake, ki so umirali za svoj ideal socializma v koncentracijskih taboriščih, ne da bi zato pričakovali plačilo. Kdo je torej socializem, Stalin ali ti mučenci?

Poleg tega so bili takratni cerkveni hierarhi kot obsedeni od strahu pred razkoli in odpadništvom, ki so se pojavljali na vseh koncih in krajih, in ta strah — strah za enotnost Cerkve — je v bistvu najbolj narekoval nemškemu škofu akcijo proti Metodu.

Kar pa zadeva Pahorjev očitek Cerkvi glede njene več kot tisočletne zamude v uvajanju narodnega jezika in bogoslužja, mu pri tem gotovo ni prišlo na misel, da bi danes v Evropi najbrž ne bilo niti slovenskega niti marsikaterega drugega manjšega naroda, če bi bila Cerkev pred več kot tisoč leti sprejela načelo »narodnega bogoslužja«, kakor ga on pojmuje. Kdo mu jamči, da se Cerkev v srednjem veku če bi morala izbrati uradni »narodni« jezik kake dežele, ne bila odločila, da uvede na Slovenskem, npr. na Kranj-

skem in Koroškem ter Štajerskem, nemški »narodni jezik«, saj je bil to občevalni jezik v teh deželah, mesta so bila nemška, plemstvo tudi in duhovščina je bila v glavnem najbrž tudi vzgojena v nemškem duhu. Marsikateri duhovnik bi bil tudi na lastno pobulo pridigal v nemškem »narodnem jeziku«, če bi se bil moral uradno odločiti med slovenščino in nemščino, saj z nemščino bi mu bilo marsikaj olajšano, zlasti glede izrazov, literature itd. Danes nam povzroča skrbi, kam bo privedla uporaba »narodnega« jezika npr. v Beneški Sloveniji, če bodo še dalje v veliki večini tamkajšnjih far uvajali kot »narodni« jezik pri maši italijanščino. Če bi se bilo to zgodilo pred stoletji ali pred tisočletjem, bi danes gotovo niti ne obstajal več pojem Beneške Slovenije.

Jasno je tudi, da bi se bila morala Cerkev pri tem ozirati na mnenje deželnih oblasti in visoke hierarhije v dotičnih deželah, ker bi bile one pristojne, da določijo »narodni« jezik. Da pa so duhovniki ravno zato, ker je bil uradni bogoslužni jezik latinski, čutili potrebo, da se približajo ljudem na »svojem« terenu v njihovem »lokalnem« jeziku, in da so se že tedaj učili in molili v narodnem jeziku, tudi na Slovenskem, dokazujejo ne le zgodovinski viri, ampak tudi najstarejši slovenski literarni spomenik, to je »freisinski (ali brižinski) rokopis«. Nastali so torej ravno tam kjer je tako grobo nastopal škof Annon, kar najbrž ni slučaj, ampak dokaz, da Annonovega primera ni posploševati, ker so bili med freisinskimi škofi tudi drugačni ljudje, bolj zvesti pravemu duhu Cerkve.

Vsekakor bi moral Pahor gledati na zgodovino zgodovinsko in upoštevati, da svet ni vedno enak. Tudi glede škofa Karlina in drugih slovenskih duhovnikov ni bilo morda vse tako enostransko

kakor vidi Pahor, kajti vzbuja jo se nam pomisleki, da so ti gospodje le prehitro pospravili kovčke, ko jim je kdo pokazal »kriv prst«, kot se pravi, namesto da bi bili pripravljeni tudi trpeti s svojo čredo in preliti tudi kri zanjo, če bi bilo treba ter ji dajati vzgled prav s svojo hrabrostjo in kljubovanjem. Če je vztrajal marsikak duhovnik (in tudi marsikatera uboga para, ki je bila za svoj vsakdanji kruh odvisna od fašistov), bi bil lahko vztrajal tudi kak škof, kakor je vztrajal škof Slipey v Ukrajini in prebil desetletja v ječi in koncentracijskih taboriščih, ali kakor vztraja kardinal Višinski na Poljskem ali kakor so vztrajali nemški škofje pod Hitlerjem, četudi je moral marsikateri v Dachau. Ali pa meni Pahor, da so imeli in imajo vsi ti manj vzroka, da bi odstopili in se odpeljali v inozemstvo?

F. J.

UMRL JE JAN KIEPURA

V kraju Harrison blizu New Yorka je umrl slavn timerist in filmski igralec Jan Kiepora. Zadel ga je srčna kap.

Rojen je bil leta 1904 v kraju Sosnowicz na Poljskem. Svojo umetniško pot je začel leta 1925 v varšavski Operi. Nato je pel in igral na Dunaju, v milanski Scali, v Londonu, Parizu in končno v Združenih državah. V Harrisonu je živel vrecej let. Poročen je bil z enako slavno sopranistko Marto Eggerth.

V Moskvi so natisnili knjigo zbranih pesmi Borisa Pasternaka. Predgovor sta napisala Džukovski in Banikov. Nekateri si razlagajo to tako, kot da pomeni to rehabilitacijo Pasternaka, ki se je zameril s svojim romanom »Doktor Živago«.

Nemški film z naslovom »Es« (Ono), ki prikazuje tragedijo v zvezi z uničenjem še nerojenega življenja, torej tipično tragedijo in moralni problem današnjega časa, ima v Nemčiji izreden uspeh. V nekaj mesecih, odkar ga predvajajo, si ga je ogledalo že precej nad milijon ljudi.

Pomembno zgodovinsko odkritje v Gradežu

V baziliki svete Evfemije v Gradežu so v soboto okrog enajstih doolpne v navzočnosti uradne komisije odprli sarkofag iz apnenčastega kamna, ki so ga odkrili 3. avgusta pri izkopavanjih v zvezi z restavriranjem mozaičnega tlaka v kapelici na južni strani abside. Napis v mozaičnem tlaku je naznanjal, da je tam pokopan škof Marcianus. V komisiji, katerega naloga je bila uradno identificirati ostanke škofa Marcijana, so bili goriški nadškofijski kancler monsignor Klincec, višji ravnatelj za spomenike in galerije v Furlaniji-Juljski Benečiji prof. Buonomo in še razni drugi predstavniki oblasti in učenjaki. Med njimi ugledni arheolog prof. Giobatta Brusin, ravnateljica arheološkega muzeja v Gradežu dr. Bertacchi in gradeški župan ter prošt.

Ko so odprli pokrov sarkofaga, so zagledali okostje škofa Marcijana, ki je nekoliko razjedeno od slane vode, ker je bil Gradež večkrat v zgodovini poplavljen. Okostje bodo zdaj preučili in ga nato spravili v posebno urno in zaprli nazaj v sarkofag.

Napis v mozaiku točno nad sarkofagom se glasi (v latinščini): »Tu počiva v miru Kristusov škof Marcianus svetega spomina; bil je 44 let škof in je 40 let romal zaradi vere; v ta grob je bil položen 24. aprila enajste indikcije«. Ta zadnji datum pomeni leto 578. O škofu Marcijanu je tudi znano, da je bil »apostol vere«, to je misijonar v Panoniji in na Vzhodu. Zaradi barbarskih vdorov se je zatekel v oglejsko nadškofijo in svoja zadnja leta preživel v gradežu, ki je bil takrat dobro utrjen otok, varen pred barbar-skimi napadi.

Napis v mozaiku so odkrili že leta 1935, vendar pa s sondiranjem niso mogli najti sarkofaga. To se je posrečilo šele zdaj, ko so morali mozaik dvigniti zaradi popravila, ker se je začel usedati. V začetku avgusta so našli pod mozaikom na desni strani kapele tudi navaden grob z okostjem, a niso mogli ugotoviti, komu je pripadal. Verjetno navadnemu duhovniku. Upali so tudi, da bodo odkrili grob patriarha Helija, ki je vladal oglejski nadškofiji v času, ko se je mudil v Gradežu škof Marcijan, vendar se jim to ni posrečilo.

Odkritje Marcijanovega sarkofaga pa ima

najbrž dokumentaren pomen tudi za najstarejšo slovensko zgodovino. Znano je, da je bil »apostol vere« v Panoniji in na Vzhodu, to je verjetno v deželah še onstran Panonije. Znano pa je tudi, da je na vseh dokumentih, ki poročajo o škofovski sinodi, katero je sklical patriarh Helija, omenjen tudi »Marcianus episcopus s. ecclesiae Petenatis«. Ti dokumenti so objavljeni pod št. 83 v prvi knjigi »Gradiva za zgodovino Slovencev«, ki ga je zbral dr. Franc Kos in je izšlo v Ljubljani l. 1902, v izvirnem ponatisu v Trofenkovi založbi v Münchenu pa pred nekaj leti. Iz razlogov, ki jih ni podrobneje navedel pa dr. Franc Kos teh dokumentov ne smatra za pristne, češ da »je dokazal že leta 1740 Rubeis, da so ponarejeni, četudi drugi zgodovinarji ne dvomijo o tem, da se je sinoda zares vršila, saj o tem pričajo precej dokumentov in navedenih je toliko podrobnosti, da je nemogoče, da bi bilo vse izmišljeno. Dr. Kos je menil, da je bil »Marcianus episcopus s. ecclesiae Petenatis, neki škof iz Istre«. V pripombi kratko omenja k izrazu Petenatis: »Sedaj Pičen (Peden) v Istri.« Vse pa kaže, da se naša tisti izraz na mesto Ptuj (Poetovio) v Panoniji in ne na popolnoma brezpomembni in neznan Pičen. Med škofi, ki so se udeležili svete sinode, so navedeni tudi škof iz Leonianus iz Tiburnije na Koroškem (nedaleč od Spittala), Joannes, škof iz Celeje (Celja), škof Virgilius iz Scarbantiae (Sopron na Madžarskem) in menda tudi škof iz Augutuma (Lienz). Tembolj čudno bi bilo, če bi ne bilo na sinodi škofa iz Ptuja, kajti če so omenjeni celjski, tiburnijski in sopronjski, bi pač moral biti omenjen tudi ptujski.

Vso zadevo si lahko razlagamo tako, da so kaki istrski lokalni zgodovinarji (morda ravno tisti Rubeis) hoteli čimbolj poudariti važnost istrskih krajev in so zato proglasili škofa »Marcianusa s. ecclesiae Pedenatis« za pičenskega škofa, slovenski zgodovinarji in med njimi dr. Franc Kos pa so to trditev sprejeli za dokazano, tembolj ker je odgovarjala neki splošni tendenci v slovenskem zgodovinskepisu tistega časa (to je bil čas hudih narodnostnih bojev in pretiranega nacionalizma), ki je skušala čimbolj zmanjšati vpliv in pomen antičnih izročil v slovenski zgodovini.

(Nadaljevanje na 9. strani)

GOSPODARSTVO

Siva grozdna plesen

(KONEC)

PLEMENITA ALI ZLAHTNA PLESEN

V zgodovini o »botrytis cinerea« beremo naslednje: L. 1773 je na prošitjo Johannisberg prepozno prispelo dovoljenje škofa v Fuldi za pričetek trgatve in grozdje je bilo že na trti popolnoma prepleteno z gnilobo. Iz tega plesnivega grozdja pa so dobili tako dobro vino, kot še nikoli. Od tedaj tam ne začnejo trgatve, dokler ne postane grozdje plesnivo. To plesen imenujejo plemenito ali zlahtno plesen. Ta zlahtna plesen pa je »botrytis cinerea«. To zlahtno plesen pa ne poznajo samo nemški vinogradniki ob reki Ren, kjer vzgajajo svetovno znana renska vina, marveč tudi zelo mnogi naši vinogradniki. Zato pa ti vinogradniki niso prav nič nesrečni, če se »botrytis cinerea« pojavi na njihovem dozorelem grozdju. Imajo pač več dela, ker morajo potrgati najprej vse plesnivo grozdje, katerega posebej kletarijo in iz katerega dobijo najbolj odlično kapljico.

G. Tit Dobršek, ki je sestavil »Sodobno vinogradništvo« pravi o tem pojavu: »Z dozorejem prične namreč kožica na jagodah odmirati in glivica prodre skozi kožico v jagodo. Na vdornem mestu izhlapeva voda iz jagod in zato se sok v jagodi zgosti in požlahtni. Glivica v jagodi porabi kislino in le malenkost sladkorja, tako da s svojo prehrano prispeva k izboljšanju mošta.«

ZAKLJUČEK

Kaj torej narediti? Opazovalnica za rastlinske bolezni v Gorici dela že več let poskušnje z različnimi škropivi proti »botrytis cinerea«. Preizkuša vsa sredstva, ki jih podjetja v ta namen priporočajo. Sama opazovalnica pa ne priporoča nobenega sredstva, ker primerne in zanesljivega še ni odkrila.

Letos je vse preizkušanje opazovalnice usmerjeno na uporabo dveh sredstev: ES-SO-ALAMID podjetja SOLPLANT - Milano in ORTHO-PHALTAN podjetja CO-FA (Ba-

yer). S tem bi bilo potrebno že od začetka škropiti istočasno kot proti peronospori in bi morali med že pripravljeno škropivo premešati 200 gramov enega izmed imenovanih sredstev. Za letos, še avgusta, sta priporočljivi še dve škropljenji: eno sredi, drugo proti koncu meseca, lahko pa tudi v prvih dneh septembra, a vedno vsaj 20 dni pred trgatvijo. Vsekakor pa mora biti izvedeno pobijanje grozdnega črva ali sukača, najprimernejše s SEVINOM. Pisec teh vrst priporoča prej kot slej v letošnjem avgustu še vsaj enkratno škropljenje z bakrenim škropivom (modra galica, Caffaro), kateremu dodamo na 100 litrov še 120 gramov Karathane.

Manj kmetij, a večje

Manj kmetij, a večje, to je geslo kmetijstva v zahodni Evropi. Izginjajo male kmetije, katerih ni mogoče uspešno obdelovati z mehanizacijo, in nastajajo večje. Meja je približno pri 25 ha površine. Na Holandskem se je število vseh kmetij v zadnjih 15 letih znižalo za 44.000 in jih je še 264.000. V istem času pa se je zvišalo število kmetij, ki merijo nad 25 ha površine, za 30%. Na Holandskem je mnogo kmetijskih obratov brez pravega zemljišča. Na teh obratih redijo perutnino in prašiče, ali pa jih pogodbeno pitajo. Število takih kmetij se dviga.

Podoben razvoj kaže kmetijstvo tudi v drugih evropskih državah, zlasti v Franciji in v Nemčiji, pa tudi v Italiji, Španiji in drugod. Povzročen pa je tak razvoj iz potrebe po čim cenejši proizvodnji.

KMETIJSKO VISOKO SOLSTVO V ITALIJI

Italija ima 13 visokih kmetijskih šol. v severni Italiji 5 — Bologna, Milan, Padova, Piacenza in Turin; v srednji Italiji 3 —

POTROŠNJA VINA V EGS

Kot je znano, sta Francija in Italija največji proizvajalki vina na celim svetu, saj ga skupno pridelata toliko kot ves ostali svet. Obe sta članici EGS. Srednja potrošnja vina v EGS znaša letno 69-70 litrov. V zadnjih letih se opaža, da je padla potrošnja v Franciji, a približno za isto količino se je dvignila v Italiji in pri ostalih članicah EGS.

V naslednjem primerjamo razvoj potrošnje vina v obdobjih 1953-56 in 1961-64: Potrošnja vina v Franciji se je znižala od letnih 134,4 litra na 124,3 litra na osebo. V Italiji se je potrošnja dvignila od 102 na 109 litrov, v Luksemburgu od 27,1 na 28 litrov, v Nemčiji od 8,6 na 13, v Belgiji od 5,9 na 7,9 in v Holandiji od 1 na 2,4 litra na leto in osebo. Celokupna potrošnja se je znižala od 69,5 na 69,4 litra.

Iz teh števil sledi, da pridelovalci vina upravičeno lahko upajo na večjo potrošnjo vina samo v tistih državah, kjer ga ne pridelujejo.

Firenze, Perugia, Pisa; v južni Italiji 2, v Bari in Portici; na otokih 3 — Catania, Palermo in Sassari. V zadnjih letih število slušateljev raste in se je v šolskem letu 1965-66 vpisalo v 1. letnik vseh 13 šol 1292 slušateljev, lani pa 911, torej letos za 381 slušateljev ali za 41,8 odst. več.

GOZDOVI V SVETOVNEM GOSPODARSTVU

FAO, to je Mednarodna organizacija za kmetijstvo in prehrano, je sestavila inventar gozdov po vsem svetu. Ugotvili so, da znaša površina gozdov 4100 milijonov ha (100 ha = 1 km²), od katerih pa je samo 3800 milj. ha pravih, sklenjenih gozdov. Iz pregleda je nadalje razvidno, da je v podrazvitih državah približno polovica gozdov nedonosnih, v naprednih državah pa le 1/5, zato pa občutijo pomanjkanje lesa predvsem v nerazvitih državah, v katerih pa se prebivalstvo najbolj hitro množi. Zato pa izdelujejo v FAO načrt, kako bi v obstoječih gozdovih dvignili prirastek lesa in kako in kje bi zasadili nove gozdove s hitro rastočimi vrstami dreves.

Kar se pa gozdnega lastništva tiče, je FAO ugotovila, da je od proučenih 3100 milijonov ha gozdov 77 odst. v državni, 23 odst. pa v zasebni lasti. V Evropi je v vzhodnem delu kar 94 odst. gozdov v državni lasti, v zahodnem delu pa samo 34 odst.

POTROŠNJA SIRA

Nad 3 milijone stotov sira porabimo letno v Italiji. Lansko leto smo pojedli skoraj 2 in pol milijona stotov domače proizvodnje in 633.000 stotov uvoženega. Nad polovico uvoženega sira je ementalec. V Italiji tudi izdelujejo ementalec, a niti v sorodu z uvoženim.

PREBIVALSTVO V EGS

Prebivalstvo EGS šteje trenutno okoli 182 milijonov duš, to je okoli 20 milijonov manj kot v ZDA in 50 milijonov manj kot v Sovjetski zvezi. Od držav EGS ima najštevilnejše prebivalstvo Nemčija z 59 milijoni, sledi Italija s skoraj 53 milijoni in Francija z 49 milijoni.

Za izboljšanje živinoreje

Kmetijsko nadzorništvo v Trstu sporoča kmetovalcem, da bo s sredstvi, ki so jih nakazali Urad za kmetijstvo, gozdarstvo in gospodarstvo hribovitih predelov dežele Furlanije-Juljske krajine in krajevne ustanove, izvedlo naslednje pobude:

Prispevek v znesku 25 odst. nakupne cene za nakup mlade goveje živine sivorjave pasme. Živinorejci, ki nameravajo to jesen kupiti mlado živino sivorjave pasme, dobrega izvora in ki v izhajajo iz vzrejišč, ki niso okužena po jetiki in brucelozji, lahko vložijo prošnjo na kolkovanem papirju za 400 lir na Kmetijsko nadzorništvo. Predložiti je treba hkrati tudi posestno polo.

Prošnje sprejemajo do 5. septembra

Prispevek v znesku 40 odst. za zidanje novih in izboljšanje že obstoječih svinjakov.

Vsi kmetovalci, ki nameravajo sezidati ali izboljšati svinjake, morajo predložiti Kmetijskemu nadzorništvu prošnjo na kolkovanem papirju za 400 lir in ji tudi dodati posebno polo.

Po končanem delu bo posebna komisija pregledala izvršeno delo in odmerila do največ 40 odst. prispevka.

Omenjene prošnje je treba oddati Kmetijskemu nadzorništvu do 15. septembra.

Prispevek v znesku 35 odst. nakupne cene za nakup kokošerejske opreme.

Kmetovalci-kokošereji, ki nameravajo nabaviti primerno kokošerejsko opremo (krmilnike, napajalnike, valilna gnezda itd.) morajo do 30. septembra predložiti Kmetijskemu nadzorništvu prošnjo na kolkovanem papirju za 400 lir.

Prispevek v znesku 35 odst. nakupne cene za nabavo čebelarkega orodja in panjev vrste Znideršič.

Kmetovalci-kokošereji, ki si nameravajo nabaviti čebelarkega orodja (trčalnice, okvirje, satnice, strugala, kadilnike, varovalne klobuke itd.) in nadomestiti stare panje z novimi, vrste Znideršič, morajo predložiti prošnjo na kolkovanem papirju za 400 lir.

Po nakupu bo nabavljen material pregledan, nakar bo odmerjen prispevek do največ 35 odst. vrednosti nakupne cene, navedene v računu.

Omenjene prošnje je treba oddati do 30. septembra.

Kmetovalce obveščamo, da je treba vse prošnje oddati Živinorejskemu uradu Kmetijskega nadzorništva v TRSTU - ulica Ghega, št. 6/I.

Uradi so odprti vsak delavnik, razen sobote, od 9. do 12.30.

Spomini iz prve svetovne vojne

■ ■ ■ 13 ■ ■ ■ BRUSILOVA OFENZIVA SPOMLADI 1916 ■ ■ ■ ■ ■ Inž. J. R. ■ ■ ■

Ko smo sedli, me je gospa vprašala, od kod sem? Iz Avstrije, iz Gorice, ki je blizu meje z Italijo, sem povedal. Kaj in kje sem študiral? Agronomijo na Dunaju! Je Dunaj lep? Zelo lep! In Dunajčanke? Tudi zelo lepe. Iz njene izgovorjave sem razumel, da ne more biti Nemka. V nadaljnjem pogovoru sem zvedel, da sta oba Ukrajinka, da sta se spoznala na univerzi, kjer sta študirala jezike, se zaljubila in se poročila. Ona me je vprašala, če sem poročen, in se je nekoliko čudila mojemu odgovoru, da nisem in da moram prej dokončati študije, potem pa bomo videli.

Med tem je gospa pozvonila in hišna pomočnica, ali kar je bila, je prinesla globoko porcelanasto posodo neke juhe. Takrat sem prosil gospo, če si lahko umijem roke in z gospodom sva odšla v kopalnico, kjer sva se umila. Tedaj mi je povedal, da bom čez dve uri, torej ob petih, odpotoval proti Besarabiji. Ko sva se vrnila v jedilnico, je gospa ravno končala razdeljevanje jedi. Vprašala me je, če sem že kdaj jedel »baršč«, in rekel sem, da ne vem, kaj je to. Povedala mi je, da je »baršč« to, kar je pred menoj. Ni bilo slabo, a meni bi bilo takrat najbrž dobro vse, kar bi bilo vsaj malo toplo. Pojedel sem vse. V baršču sta bila dva koščka mesa različnega porekla, nekaj krompirja v kosih, nekaj zribane rdeče pese, korenček, malo testenin, vse skupaj malo kiselkasto, a za mene ravno prav. Druga jed je bil piščanec s pečenim celim krompirčkom in kislimi kumaricami. Vzel sem si prav malo. Tretji hod so bili majhni sirovi štrukeljčki. Vzel sem si tri, a pojedel bi bil vse, kar so jih prinesli. Za pitje je bilo na razpolago pivo in mineralna voda. Zbral sem slednjo, piva sem se bal, ker ni izgledalo vabljivo. Nato so prinesli piškote in na mizo so postavili samo-

var. Nisem ga še videl v svojem življenju. Ko sem spoznal, kako deluje, sem ga takoj vzljudil. Spil sem kozarec čaja, katerega sem po naše sladkal, onadva pa sta odgrizla košček sladkorja in ga držala med zobmi.

Gospa se je kmalu umaknila in gospod mi je začel dajati navodila. Odpeljal se bom s kurirskim brzovlakom proti Odesi, menjal vlak v Rozdijelnaji in se peljal na zapad do Benderja, ki je že v Besarabiji. Tam bodo prišli po mene. Na vlaku bo skrbel zame vsakokratni sprevodnik, ki bo imel tudi listine. Pot bo trajala okrog 40 ur. Za prehrano bom imel nekaj s seboj, sprevodnik bo skrbel za kipjatok in mi bo kupil kolikor bo potrebno kruha in klobas. Vprašal me je, če imam dovolj perila in sem rekel, da bo za silo. Kaj si še želim? Najraje bi hitro napisal domov, da sem ujet, da se ne bodo brez potrebe mučili in žalovali. Bil je soglasen in s tem se je umaknil tudi on. Prej pa je še rekel, da bova šla čez dobro uro na postajo.

Takoj sem se spravil na pisanje vojnih dopisnic. Najprej sem si eno prav dobro ogledal in ugotovil, da je ni težko pravilno izpolniti. Bile so sicer ruske izdaje, a tiskane za mednarodno uporabo. Sklenil sem, da bom zapisal samo en stavek, in sicer: »Zdrav ujet v Rusiji! Pozdrav Jože«. Napisal pa sem dopisnico v slovenščini, italijanščini, nemščini, francoščini, angleščini in srbščini. Kakšna bo že prišla domov!

Naj čitatelj oprost, če že na tem mestu povem, kako je bilo s tem obvestilom. Kot je zgoraj povedano, so se od 97. pešpolka rešili le štab in redki drugi. Hkrati je bilo v naših krajih na tisoče družin, ki niso več dobivale pošte od svojih. Zato

pa so začele krožiti divje vesti. Tako je neki dopustnik v Kamnjah na Vipavskem trdil, da je mene lastnoročno pokopal. Ko so naši to slišali, je šla moja sestra v Kamnje, da bi osebno govorila s tistim dopustnikom. Tudi njej je povedal, da me je lastnoročno pokopal. Sestra je pač vzela žalostno vest na znanje in mimogrede v Kamnjah stopila v župnišče ter plačala mašo za padlega brata Jožeta. Ko pa se je vrnila v Skrilje in prišla na dvorišče domače hiše, je zagledala pismonošo, ki je držal kvišku neko pisanje in veselo vzklikal: Jože je živ, v Rusiji je! Izročil je sestri dve od onih šestih dopisnic, ki sem jih takrat vrgel v poštni nabiralnik na postaji v Kijevu. Domov sta prišli slovenska in nemška. Vest, da sem zdrav in ujet v Rusiji, pa ni razveselila samo naših, temveč se je hitro razširila po deželi in na stotine ljudi je zopet začelo upati, da bodo svoje drage še videli žive.

Kmalu za tem, ko sem končal s pisanjem dopisnic, me je opozoril gospod, da se morava odpraviti. Prinesel mi je nekoliko ponošeno civilno obleko s kapo — bila sva približno enako velika — dobro srajco, kos mila, krtačko in pasto za zobe, približno pol kg marmelade, več kot pol kg težko klobaso in »buločko«, štruco belega kruha, nad četrt kg sladkorja in nekaj čaja ter dvoilitrski lonec za kipjatok. Vprašal sem, kako da toliko žrtvuje zame? Odgovoril je, da bo že Kolja Nikolaj Stepanovič vse to poplačal; ta gospod bo namreč vaš ravnatelj in on me je zaprosil da mu najdem — če le mogoče — dva ali tudi več ujetih agronomov. »Sva namreč velika prijatelja, več vam pa bo gotovo sam povedal. Tudi to je za vas, je rekel, in mi dal 2 cela rublja in polno pest znamk, čeč da te znamke služijo za denar in ne za pošto. Tu bi si bil pa še z večjo upravičenostjo rekel s Faustom: »Ljubica moja, kaj hočeš še več?«

Dalje

5 Pokristjanjenje Slovencev N. H.

Sploh so slovenisti vse do danes raziskovali zgodovino slovenskih besed samo v smeri staroslovanščine in drugih bližnjih in slovenskih jezikov ter nemščine, delno še madžarščine in latinščine, popolnoma pa so prezrli možnost, da bi bili dobili Slovenci kake besede iz skandinavskih jezikov. Na to idejo pač niso prišli zaradi tega, ker smo Slovenci geografsko preveč oddaljeni od Skandinavcev, niso pa pomislili na možnost kakega sosedstva v času pred naselitvijo na današnjem prostoru, ker so se z nekim slepim zaupanjem zanašali na trditve zgodovinarjev, da so prišli predniki Slovencev, kot vseh drugih slovanskih narodov, »iz Zakarpatja«, kot smo se mi vsi učili v šolah in kot še danes stoji v vseh slovenskih učbenikih zgodovine, ne da bi se bil vzbudil v kom najmanjši dvom, da bi se bil vprašal, kaj vendar pomeni to mistično »Zakarpatje«. Tam je morala biti vsekakor lepa gneča, glede na to, da je to sorazmerno majhen prostor. In zakaj naj bi se bili gnetli slovanski narodi (verjetno so bili Slovani že takrat razdeljeni v različne narodnostne skupine, dokazano pa je, da so že tedaj pripadali različnim rasam) prav v Zakarpatju in ne kje drugje? Ta hipoteza je bila nekoč vr-

žena v svet in se je takoj prijela. Tako je za lep čas zavrla raziskave v vse druge smeri. Raziskavalo se je pač največ v smeri tistega nedoločnega »Zakarpatja«.

Tako se je ugneznila v nas nekritična predstava, da je bilo tam središče slovanstva, pri čemer je tudi pojem slovanstva zadobival nekak mistični pomen, pomen nekake rasne zibelke ali gnezda, spominjajoč v precejšnji meri na mistično germanstvo, kakor so ga pojmovali nacisti in njihovi vsenemški nacionalistični predhodniki. Šele v najnovejšem času, ko je začel zadobivati tudi pojem slovanstva svoj realistični, to je zgolj jezikovni pomen, so slavisti in slovenisti začeli iskati tudi v drugih smereh in v kratkem času so bili doseženi presenetljivi rezultati.

Nekdanje sosedstvo Slovencev in skandinavskih plemen, iz katerih so se potem razvili trije skandinavski narodi, dokazujejo tudi razni etnografski in rasni elementi. Tuji zgodovinarji so pri iskanju dokazov za svoje sicer največkrat zgrešene in tendenčne nacionalistične teorije o nastanku in značaju karantanske slovenske države in o izvoru ustoličenja karantanskih knezov ter besede kosez odkrili v tem pogledu marsikaj zanimivega in veljavnega. Tako so ugotovili, da je najti

pri Slovencih naslednje elemente, ki so sorodni skandinavskim: dimnico, določeno obliko hleva, obliko lesenega pluga (rala), obliko čebelnih panjev (na podobnost izraza za čebele in na besedo satje smo že opozorili), in sledove kulta boga Nertusa na Koroskem. Tako sorodnost dokazujejo po izsledkih etnografa Ludviga Kretzenbacherja tudi močni sledovi germanskih mitov v slovenskih epskih ljudskih pesmih, pa tudi splošna oblika kmečkih dvorov ponekod na Slovenskem, npr. pri Trbovljah, na Gorenjskem in drugod v Vzhodnih Alpah, starodavni rovaš itd.

Šele nedavno pa je slovenski zgodovinar Janez Stanonik odkril — in opozoril na to v reviji »Sodobnost«, 1964, št. 11 — posreden dokaz za domnevo, da je bila domovina Slovencev, preden so se podali na pohod v sedanjo domovino, zares v sosedstvu Skandinavcev in Sasov. Nepričakovano je namreč napravil, kot je upati, konec dolgotrajnemu in zagrizenemu sporu zgodovinarjev in etimologov o izvoru besede »kosez«, ko je odkril, da je obstajala enaka plat kmetov-svobodnjakov, kot so bili slovenski kosezi, tudi v nekdanji zgodnji anglo-saški fevdalni družbi v Angliji in da so jih prav tako imenovali: cotsetl, cotset ali tudi cotma.

(Dalje)

ŠPORTNI PREGLED

Premoč Francije v Portillu

Te dni so se v Portillu (Čile) končale smučarske tekme za svetovno prvenstvo, ki je bilo odlično pripravljeno.

Francozi so pod vodstvom odličnega trenerja Honoreja Bonneta izbojevali veliko zmago; osvojili so kar šest svetovnih naslovov in sedem drugih mest! Jean Claude Kilij je z vratolomno vožnjo osvojil prvo mesto tako v spustu kot v alpski kombinaciji. V veleslalomu je bil peti. Guy Perillat, odlični smučar in svetovni prvak v vele-

kolajno v veleslalomu. Sestnajstletna Francozinja bo brez dvoma igrala pozimi vlogu vrhunskih smučark. Ni pa posebno zabolela Christine Goitschel, ki je osvojila le šesto mesto v slalomu.

Avstrija je letos doživela velik poraz tako v tekmah za ženske ekipe kot za moške. V nioških disciplinah se lahko ponaša le s tretjim mestom Karla Schranza v veleslalomu. Če izvememo Messnerja, četrtega v spustu, se Avstriji niso nikjer uvrstili med prvo petorico, kar je brez dvoma porazno za tako alpsko velesilo. Avstrijke so se boljše odrezale, saj je Erika Schinegger osvojila celo zlato kolajno v spustu. Dobro se je izkazala tudi Heidi Zimmermann, ki je bila druga v veleslalomu in tretja v alpski kombinaciji. Splošno mnenje vseh je, da so se letos predstavniki in predstavnice Avstrije malo in slabo vadili.

Tudi Svica ni letos dosegla posebnih uspehov, osvojila ni niti ene kolajne! Tischauser je bil četrti v veleslalomu in Favre peti v kombinaciji.

Povsem nepričakovano so Italijani osvojili eno zlato kolajno. Carlo Senoner je bil najboljši v slalomu in je tako ublažil suha usta navijačev, ki so vseeno mislili, da se bodo italijanski smučarji boljše odrezali. Razen pomembnega Senonerjevega uspeha je bila Giustina Demetz peta v alpski kombinaciji.

Zahodna Nemčija je osvojila dve bronasti kolajni po zaslugi Voglerja (v spustu) in Leitnerja (v kombinaciji). Bogner je osvojil četrto mesto

LESTVICA PO KOLAJNAH

Zlate Srebrne Bron. Točke

	Zlate	Srebrne	Bron.	Točke
1. FRANCIJA	6	7	3	54
2. Avstrija	1	1	2	10
3. Italija	1	—	—	5
4. Zah. Nemčija	—	—	2	2
5. ZDA	—	—	1	1

slalomu, je zasedel drugo mesto v slalomu. Leo Lacroix je osvojil srebrno svetinjo tako v spustu kot v kombinaciji. Do kolajne sta prišla tako Georges Maudit (2. v veleslalomu) kot Louis Jauffret (3. v slalomu). Častno sta se izkazala tudi Stamos in Ortel.

Pri ženskah sta prednjačili Francozinji Marielle Goitschel, ki je osvojila dve zlati (v veleslalomu in kombinaciji) in dve srebrni kolajni (v spustu in v slalomu), ter Annie Famose. Ta je bila prva v slalomu, druga v kombinaciji in tretja v spustu. Prijetno presenečenje je bila mlada Florence Steurer, ki je osvojila bronasto

Odličen slovenski plavavec

V Utrechtu na Holandskem so te dni tekme za evropsko plavalno prvenstvo. Iz Jugoslavije so poslali nanje samo tri športnike, dve plavavki, Hrvatice Bjedovo in Bobanovo, in slovenskega plavavca Danijela Vrhovška, z upanjem, da se bodo uvrstili v finale v svojih skupinah. To upanje pa je izpolnil samo Vrhovšek, četudi sta tudi dekleti dobro plavali in je ena na teh tekmah postavila celo nov jugoslovanski rekord. Vendar ni prišla v finale.

Tembolj se je razveselila slovenska javnost, da si je mladi, 19-letni študent kemije Dane Vrhovšek priboril vstop v finale in mesto med osmimi najboljšimi plavavci v Evropi na 200 metrov hrbtno. V torek je prispel v svoji skupini drugi na cilj s časom 2.19.3. V finale za naslov evropskega prvaka v tej plavalni panogi so se tako uvrstili 1 Španec, 1 Francoz, 2 Vzhodna Nemca, 2 sovjetska plavalca, 1 Madžar in 1 Slovenec — kar je nov lep dokaz za športne kvalitete Slovencev, saj med finalisti v tej panogi npr. nobenega Italijana, Holandca, Skandinavca ali Poljaka, četudi so to mnogo večji narodi.

To potrjuje, da je ravno šport, poleg kulture tisto, na katerem se lahko majhni narodi enakovredno merijo z velikimi.

PREGLED OSVOJENIH KOLAJN

MOŠKI:

ZENSKÉ:

SPUST

1. Kilij (Fr.)
2. Lacroix (Fr.)
3. Vogler (Z.N.)

SPUST

1. Schinegger (Av.)
2. Goitschel M. (Fr.)
3. Famose (Fr.)

SLALOM

1. Senoner (It.)
2. Perillat (Fr.)
3. Jauffret (Fr.)

SLALOM

1. Famose (Fr.)
2. Goitschel M. (Fr.)
3. McCoy (ZDA)

VELESALOM

1. Perillat (Fr.)
2. Maudit (Fr.)
3. Schranz (Av.)

VELESALOM

1. Goitschel M. (Fr.)
2. Zimmermann (A.)
3. Steurer (Fr.)

KOMBINACIJA

1. Kilij (Fr.)
2. Lacroix (Fr.)
3. Leitner (Z.N.)

KOMBINACIJA

1. Goitschel M. (Fr.)
2. Famose (Fr.)
3. Zimmermann (A.)

v slalomu (5. je bil Leitner) in Faerbigerjeva se je častno izkazala s četrtem mestom v spustu in v kombinaciji.

Tudi predstavniki ZDA so prišli do kolajne sicer bronaste, po zaslugi smučarke McCoyeve v slalomu. Vsekakor so se ameriške smučarke izkazale le v omenjeni panogi (4. Saubert in 5. Allen). Dobro je tekmoval Heuga, ki je četrti v alpski kombinaciji.

Omeniti moramo Kanadčanko Greenovo, četrto v veleslalomu, ter nesrečnega Sveda Grahna, ki je bil v prvem nastopu v slalomu prvi (v drugem nastopu je nerodno padel, odstopil in tako pustil Italijanu Senonerju končno zmago).

Če vrednostno ocenimo nastope moških in žensk, bomo dobili naslednjo lestvico: Moški: 1. Francija 49, 2. Zah. Nemčija 9, 3. Italija 8, 4. Avstrija 5, 5. Svica 3 in 6. ZDA. 2. Ženske: 1. Francija 46, 2. Avstrija 17, 3. ZDA 6, 4. Zah. Nemčija 4, 5. Kanada 2 in 6. Italija 1. Skupno: 1. Francija: 95, 2. Avstrija 22, 3. Zah. Nemčija 13, 4. Italija 9, 5. ZDA 8, 6. Svica 3 in 7. Kanada 2.

D. T.

Zgodovinsko odkritje v Gradežu

(Nadaljevanje s 6. strani)

vini in prikazati stvari tako, kakor da so začeli Slovenci po svoji naselitvi vse čisto na novo kakor da so našli popolnoma prazno ozemlje brez živih izročil in ostankov dotedanje romansko-keltske krščanske kulture. Ponosu takratnih slovenskih kulturnih mož in politikov se je zdela namreč nekoliko poniževalna predstava, da so Slovenci kaj pomembnega sprejeli od prejšnjih prebivalcev slovenskega ozemlja, zlasti ker to tudi ni odgovarjalo romantični predstavi o čistem slovanstvu Slovencev.

Zaradi tega je tudi vprašanje, če je bil »Patrius episcopus s. ecclesiae Emonensis«, ki je tudi naveden med udeleženci sinode v Gradežu, zares škof v »Emoni, sedaj Novigrad (Cittanuova) v Istri«, kot trdi dr. F. Kos v opombi v »Gradivu«, in če ni bil morda škof iz bolj znane in pomembnejše Emone-Ljubljane.

Dejstvo, da je bil Marcijan 44 let škof in da je 40 let romal kot misijonar okrog po Panoniji in Vzhodu, daje sklepati, da je bil star vsaj kakih 74-75 let, ko je umrl, če je bil namreč posvečen za škofa že okrog svojega tridesetega leta. Verjetno pa je bil starejši. Ker je tudi verjetno, da je začel misijonariti s kakim 25. letom je možno sklepati, da se je okrog svojega 65 leta umaknil v Gradež in v pokoj. Ker je bila tista sinoda po mnenju raznih zgodovinarjev v Gradežu med letoma 572 in 577 (medtem ko jo dr. Kos datira šele v letu 579, ko je bil torej škof Marcianus že v grobu), se je seveda lahko udeležil in je tako več verjetno, da je pod tistim »škofom iz Pedene« misljen prav on. V pokoj se je umaknil baje zaradi barbarskih vdorov, da bi dokončal svoje dni v Gradežu v miru, kar pomeni da se je umaknil nekoliko iz starosti, nekoliko zaradi nevarnosti in naporov v zvezi z vdori, saj je moral najbrž pogosto na svojih misijonskih poteh bežati pred barbari ali se skrivati, tem naporom pa na stara leta ni bil več kos. Če se je umaknil s 65. letom, je bilo to okrog leta 568. Lahko si mislimo, da so bili tisti barbari, pred katerimi se je umaknil, Slovenci in da so začeli torej nekako v tistih letih napadati in zasedati ozemlje okrog Ptuja in morda tudi južno do zahodno od njega. Možna pa je tudi, da so bili to samo Obri in da so Slovenci šele pozneje zasedli tiste kraje.

Odkritje v baziliki sv. Evfemije v Gradežu je vsekakor vredno, da se tudi slovenski zgodovinarji pozanimajo zanj. Tembolj ker nedvoumno dokazuje, da ozemlje, na katerem so se naselili Slovenci v drugi polovici 6. stoletja, nikakor ni bilo zapuščeno, ampak da so neke okrog Ptuja, temveč še daleč na vzhod ostali tam tudi prejšnji prebivalci, poromanijeni Kelti, najbrž pomežani že z drobci drugih narodov in morda tudi Slovencev; med njimi je kot potujoči škof deloval Marcijan.

S TRŽAŠKEGA

»EX TEMPORE« V DEVINU

Na pobudo turistične ustanove za Sestlan in Devin se je v soboto začelo v Devinu slikarsko tekmovanje »ex tempore«, ki je trajalo do ponedeljka in se ga je udeležilo 50 slikarjev iz dežele Furlanije-Juljske krajine. Ocenjevalna komisija, ki ji je predsedoval kipar Marcello Mascherini, se je sestala v sredo in dodelila prvo nagrado 300 tisoč lir slikarju Giorgiu Celibertiju. Ostali nagrajenci so Cesare Mocchiutti (100 tisoč lir), Gianni Brumatti (50 tisoč) in Klavdij Palčič (50 tisoč).

Nagrade bodo razdelili v soboto ob 17. uri v devinskem gradu.

KONGRES ZA SOCIALNO MEDICINO

Ob 8. do 11. septembra bo v Trstu vsedržavni kongres italijanskega Društva za socialno medicino. Na njem bodo razpravljali o enotnem besedilu zakonov glede obveznega zavarovanja za primer nesreče pri delu in za poklicne bolezni. V zvezi s kongresom bo tudi drugi vsedržavni simpozij za kriminalno antropologijo.

5. Volka moja malenkost še malo ni zanimala, skočil je čez mene naravnost na konja in mu v eni sapi odgriznil zadnje noge. Od bolečine in strahu je konj tekel še hitreje. Ko sem si tako rešil kožo, sem počasi in previdno dvignil glavo, da bi videl, kaj se je zgodilo. Prepaden sem opazil, da je volk požrl že malodane celega konja. Toda vtem ko je požiral konja, se je sam, ne da bi opazil, kdaj in kako, vpregel v sani.

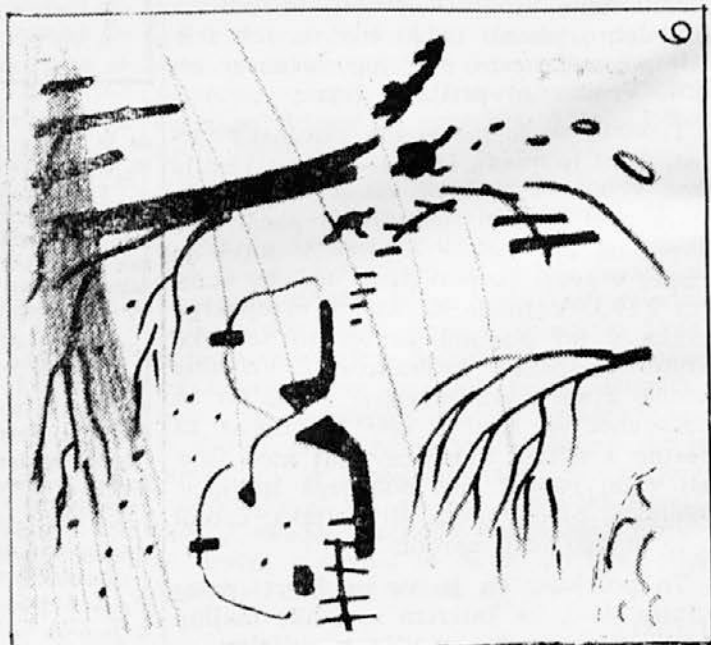
Ta je pa dobra, sem si rekel. Če je tebi prav, bo tudi meni. Osvrhnil sem ga z bičem, da je zažvižgalo. Volk se je ustrašil in jo ucvrlj — s sanmi vred. Namesto konja je zdaj torej volk vlekel sani. Srce mi je igralo od sreče, da se je vse tako lepo končalo. Zakaj volk je pridno vlekel sani vse do Petrograda. Lahko si mislite, kako so prebivalci stirmeli v nenavadno vprego!

Tako sem prišel v Petrograd in ker je minilo nekaj mesecev, preden sem dobil službo v ruski vojski, sem ta čas preživel, kot se možu spodobi. Zapravljal sem denar in veseljal, ampak ne bom zas utrujal s pripovedovanjem o šegah, umešnosti znanosti in drugih znamenitosti sijajne ruske prestolnice.

6. Povedal vam bom samo eno prigodo iz teh mesecev, ker sem prepričan, da vas bo zanimala. Kot znano, je v Rusiji zelo mrzlo in zato ljudje pijejo, da bi se ogreli. Ampak nihče ni bil kos nekemu generalu, ki je večkrat obdvoval z nami.

Ta general je bil že star in je imel lepo sivo brado. Nekoč so ga bili Turki v bitki hudo ranili. Ostal je sicer živ, vendar brez zgornje polovice lobanje. Zatorej se je vsakemu tujcu s katerim se je srečal, opročal, da ni nevljuden, če ne more sneti klobuka za mizo. Bilo da bi pač zelo nerodno.

General je bil, kot rečeno, pivec in pol. Med kosilom ali večerjo je popil po nekaj steklenic vodke, na koncu pa še steklenko araka. Količine, vam rečem, ki so zbuja le spoštovanje, kajti general ni bil nikdar pijan. Niti najmanj! To je bilo naravnost vzglati uganko. Sklenil sem, da bom generala pozorno opazoval med kosilom. Kot sam nisem mogel verjeti, kako je mogoče toliko spiti, ne da bi se človeku poznalo.

6

5

Dolgo si čudeža nisem znal razložiti, dokler se mi naposled le ni posrečilo razvozlati uganko. Sklenil sem, da bom generala pozorno opazoval med kosilom. Kot navadno je vneto praznil čaše.

